

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (šestého senátu)

16. března 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Články 6 a 7 – Účinky konstatování zneužívající povahy ujednání – Smlouva o hypotečním úvěru indexovaném v cizí měně – Další existence smlouvy bez zneužívajících ujednání – Vůle spotřebitele, aby smlouva byla prohlášena za neplatnou – Použití směrnice po prohlášení smlouvy za neplatnou – Pravomoci a povinnosti vnitrostátního soudu“

Ve věci C-6/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Sądu Rejonowego dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (obvodní soud ve Varšavě-Woli, první občanskoprávní oddělení, se sídlem ve Varšavě, Polsko) ze dne 19. května 2021, došlým Soudnímu dvoru dne 4. ledna 2022, v řízení

M. B.,

U. B.,

M. B.

proti

X S. A.,

SOUDNÍ DVŮR (šestý senát),

ve složení: P. G. Xuereb, předseda senátu, T. von Danwitz a I. Ziemele (zpravodajka), soudci,

generální advokát: G. Pitruzzella,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za M. B. U. B. a M. B.: J. Tomaszewska, radca prawny,

* Jednací jazyk: polština.

- za X S. A.: Ł. Hejmej, M. Przygodzka a A. Szczęśniak, advokaci,
- za polskou vládu: B. Majczyna, a S. Żyrek, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi: M. Brauhoff a N. Ruiz García, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, a oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi M. B., U. B. a M. B. na jedné straně a společností X S. A. na straně druhé ve věci důsledků prohlášení neplatnosti smlouvy o hypotečním úvěru uzavřené mezi těmito stranami.

Právní rámec

- 3 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:
„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“
- 4 Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:
„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 5 Dne 4. června 2007 uzavřeli M. B., U. B. a M. B. jakožto spotřebitelé s právní předchůdkyní společnosti X, bankou, smlouvu o hypotečním úvěru na dobu 360 měsíců a na částku 339 881,92 polského zlotého (PLN), indexovaném na cizí měnu, a sice na švýcarský frank (CHF).
- 6 Podle ustanovení této smlouvy byly měsíční splátky, jakož i zbývající dlužná částka tohoto úvěru, vypočítány ve švýcarských francích a placeny v polských zlotých podle prodejního kurzu CHF-PLN použitelného na každou z těchto měsíčních splátek.

- 7 Úvěrovaní před předkládajícím soudem tvrdí, že ujednání uvedené smlouvy týkající se tohoto mechanismu indexace jsou zneužívající, jelikož při neexistenci zvláštních pravidel stanovených v uvedené smlouvě byl směnný kurz použitý pro výpočet měsíčních splátek úvěru stanoven podle uvážení banky.
- 8 M. B., U. B. a M. B. požádali o odstranění těchto ujednání ze smlouvy a tvrdili, že měsíční splátky musí být počítány v polských zlotých s úrokovou sazbou založenou na sazbě LIBOR. V tomto ohledu upřesnili, že akceptují prohlášení neplatnosti smlouvy předkládajícím soudem.
- 9 Předkládající soud má za to, že ujednání týkající se dotčeného mechanismu indexace by měla být zrušena z důvodu jejich zneužívající povahy. A dále vzhledem k tomu, že dotčená smlouva o úvěru nemůže bez těchto ujednání nadále existovat, měl by vyhovět návrhu spotřebitelů na prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy.
- 10 Zprv je tak podle něj prohlášení neplatnosti této smlouvy i přes nepříznivé účinky, které z ní vyplývají pro spotřebitele, nevyhnutelné.
- 11 Předkládající soud uvádí, že podle rozsudku ze dne 7. listopadu 2019, Kanyeba a další (C-349/18 až C-351/18, EU:C:2019:936), se účinky neplatnosti smlouvy určují výhradně podle vnitrostátního práva. V projednávané věci se použijí obecná ustanovení závazkového práva. Zdůrazňuje však, že úvahy týkající se ochrany spotřebitelů a odrazení prodávajících nebo poskytovatelů, pokud jde o používání zneužívajících ujednání, které jsou vlastní směrnici 93/13, nejsou brány v potaz použitelnými vnitrostátními ustanoveními, která stanoví, že smluvní strany nesou rovným dílem ztráty vyplývající z prohlášení její neplatnosti. Žalobci v původním řízení by tak ztratili ochranu, které požívají na základě této směrnice.
- 12 Zadruhé předkládající soud připomíná, že Soudní dvůr v rozsudku ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341), rozhodl, že prohlášení neplatnosti smlouvy z důvodu existence zneužívajících ujednání nezávisí na výslovné žádosti spotřebitele v tomto smyslu, ale spadá pod objektivní použití kritérií stanovených podle vnitrostátního práva vnitrostátním soudem, a klade si otázku, zda mu přísluší, aby sám určil důsledky prohlášení neplatnosti smlouvy na situaci spotřebitele, nebo zda se musí v tomto ohledu omezit na skutečnosti, které mu předložili žalobci v původním řízení, jak mu to ukládá polské procesní právo.
- 13 Zatřetí má předkládající soud za to, že spor, který mu byl předložen, se vyznačuje skutečností, že ve vnitrostátním právu neexistují příslušná dispozitivní ustanovení, což by nutně vedlo k prohlášení neplatnosti smlouvy a vyvolalo by nepříznivé účinky pro spotřebitele. Tento soud má tedy bez ohledu na to, jaké bude jeho rozhodnutí, za to, že by nebylo dosaženo jednoho z cílů směrnice 93/13. Buď totiž překlene mezery ve smlouvě vyplývající z neplatnosti zneužívajících ujednání, a to na úkor cíle zajistit odrazující účinek vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, anebo prohlásí celou smlouvu za neplatnou a vystaví spotřebitele nepříznivým důsledkům.
- 14 Za těchto podmínek Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie I Wydział Cywilny (obvodní soud ve Varšavě-Wola, první občanskoprávní oddělení, se sídlem ve Varšavě, Polsko) se rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je s ohledem na cíl směrnice Rady [93/13], kterým je ochrana spotřebitele před zneužívajícími ujednáními ve smlouvách uzavřených s prodávajícími nebo poskytovateli, třeba přijmout takový výklad, podle něhož v okamžiku, kdy soud na základě ustanovení směrnice prohlásí neplatnost smlouvy, se posledně uvedená směrnice, a spolu s ní ochrana, již přiznává

spotřebitelům, nadále neuplatní, takže ustanovení týkající se vypořádání smluvních pohledávek mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem je třeba hledat v pravidlech vnitrostátního závazkového práva pro vypořádání neplatné smlouvy?

- 2) Je s ohledem na články 6 a 7 směrnice Rady [93/13] v případě, kdy soud určí, že určité ujednání je nedovolené, přičemž bez dotyčného ujednání smlouva nemůže být nadále závazná a strany se nedohodly na překlenutí vzniklé mezery sjednáním ujednání odpovídajících jejich vůli ani neexistují dispozitivní ustanovení [přímo použitelná na smlouvu, pokud se strany v tomto ohledu na ničem nedohodly], soud povinen určit neplatnost smlouvy jen na základě vůle spotřebitele, který se u soudu domáhá určení neplatnosti smlouvy, nebo má soud bez návrhu, nad rámec návrhových žádání účastníků řízení, zkoumat majetkové poměry spotřebitele, aby zjistil, zda by určení neplatnosti smlouvy nemělo pro spotřebitele zvláště nepříznivé důsledky?
- 3) Je třeba článek 6 směrnice [93/13] vykládat v tom smyslu, že když soud dospěje k závěru, že by určení neplatnosti smlouvy bylo pro spotřebitele zvláště nepříznivé, a když se stranám přes veškeré nabádání nepodaří dosáhnout dohody na překlenutí mezer ve smlouvě, může se zřetelem k objektivně chápanému zájmu spotřebitele překlenout mezeru vzniklou ve smlouvě po odstranění zneužívajících ujednání za pomoci ustanovení vnitrostátního práva, která nejsou dispozitivní ve smyslu rozsudku [ze dne 3. října 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)], tzn. jsou přímo použitelná na mezeru ve smlouvě, představují zvláštní ustanovení vnitrostátního práva, která lze na danou smlouvu použít pouze *mutatis mutandis* nebo analogicky a která odrážejí platné pravidlo vnitrostátního závazkového práva?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 15 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že v případě prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu zneužívající povahy některého z jejích ujednání přísluší členským státům, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva upravily účinky tohoto prohlášení neplatnosti bez ohledu na ochranu přiznanou touto směrnicí spotřebitelům.
- 16 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora je třeba při výkladu ustanovení unijního práva vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí (rozsudek ze dne 2. prosince 2021, Vodafone Kabel Deutschland, C-484/20, EU:C:2021:975, bod 19 a citovaná judikatura).
- 17 Zaprvé podle článku 6 odst. 1 směrnice 93/13 „[č]lenské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná“.
- 18 Toto ustanovení samo o sobě nestanoví kritéria pro určení, zda může smlouva nadále existovat bez zneužívajících ujednání, ale ponechává na vnitrostátním právním řádu, aby je v souladu s unijním právem stanovil. Je tedy na členských státech, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva vymezily podmínky, za kterých se určuje zneužívající povaha ujednání obsaženého ve smlouvě a za kterých platí konkrétní právní účinky tohoto rozhodnutí. Takové

rozhodnutí musí každopádně umožňovat nastolení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno (rozsudek ze dne čtvrtek 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 84).

- 19 Kromě toho otázka, od kterého okamžiku nastávají účinky prohlášení neplatnosti smlouvy dotčené v původním řízení, závisí výlučně na vnitrostátním právu, jak je v podstatě upřesněno v čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, pokud je zajištěna ochrana, kterou spotřebitelům zaručují ustanovení směrnice 93/13 (rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 88).
- 20 Konkrétně úprava ochrany, kterou spotřebitelům zaručuje směrnice 93/13, vnitrostátním právem nemůže změnit rozsah, a tudíž podstatu této ochrany, a tím dokonce zpochybnit zvýšení účinnosti uvedené ochrany přijetím jednotných pravidel o zneužívajících ujednáních (rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 65).
- 21 Zadrugé s ohledem na zvláštní kontext čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, jehož ustanovení směřují k ochraně spotřebitelů před používáním zneužívajících ujednání, měl Soudní dvůr příležitost rozhodnout, že ochrana poskytovaná touto směrnicí nemůže být omezena pouze na dobu plnění smlouvy uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, ale že platí i po splnění této smlouvy (viz rozsudek ze dne 9. července 2020, Raiffeisen Bank a BRD Groupe Societé Générale, C-698/18 a C-699/18, EU:C:2020:537, bod 73).
- 22 V případě prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu zneužívající povahy některého z jejích ujednání je tedy na členských státech, aby svými vnitrostátními právními předpisy upravily účinky tohoto prohlášení neplatnosti v souladu s ochranou přiznanou spotřebiteli směrnicí 93/13, zejména zajištěním nastolení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno.
- 23 Takový závěr je zatřetí podpořen cíli sledovanými směrnicí 93/13.
- 24 První a bezprostřední cíl této směrnice tak spočívá v ochraně spotřebitele a znovunastolení rovnováhy mezi smluvními stranami (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 72).
- 25 Konkrétně smluvní ujednání, které bylo prohlášeno za zneužívající, musí být považováno za ujednání, které nikdy neexistovalo, takže nemůže mít účinky vůči spotřebiteli, což má za následek obnovení právní a faktické situace spotřebitele, ve které by se nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno (rozsudek ze dne 14. března 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, bod 41).
- 26 Kromě toho směrnice 93/13 sleduje rovněž druhý cíl, uvedený v článku 7 směrnice 93/13, který dlouhodobě směřuje k zabránění používání zneužívajících ujednání prodávajícími nebo poskytovateli. Prosté neuplatnění zneužívajících ujednání vůči spotřebiteli tak má odrazující účinek na prodávající nebo poskytovatele, pokud jde o používání takových ujednání (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 68).

- 27 V projednávané věci předkládající soud upřesňuje, že ustanovení vnitrostátního práva, která by měl použít pro určení účinků prohlášení neplatnosti smlouvy, by jej vedla k rozdělení ztrát vyplývajících z tohoto prohlášení neplatnosti mezi žalobce v původním řízení a společnost X rovným dílem.
- 28 Takový důsledek by však byl v rozporu s cíli připomenutými v bodech 23 až 26 tohoto rozsudku, jelikož by zpochybnil ochranu přiznanou směrnicí 93/13 spotřebitelům v důsledku prohlášení neplatnosti smlouvy.
- 29 Použití ustanovení vnitrostátního práva totiž podle vysvětlení poskytnutých předkládajícím soudem především neumožňuje zajistit nastolení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitelé nacházeli, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno, čímž je ohrožen cíl ochrany spotřebitelů sledovaný směrnicí 93/13.
- 30 Dále v případě neexistence ochrany zaručené směrnicí 93/13 by použití ustanovení vnitrostátního práva, která stanoví rozdělení ztrát mezi smluvní strany rovným dílem, přispělo k odstranění odrazujícího účinku pro prodávající nebo poskytovatele tím, že se taková zneužívající ujednání vůči spotřebiteli prostě a jednoduše neuplatní, neboť tato ustanovení by mohla v konečném důsledku přinést prospěch prodávajícím nebo poskytovatelům omezením jejich povinnosti vrátit částky neoprávněně získané na základě těchto ujednání.
- 31 A konečně takový výklad není zpochybněn rozsudkem ze dne 7. listopadu 2019, Kanyeba a další (C-349/18 až C-351/18, EU:C:2019:936) zmíněným předkládajícím soudem.
- 32 Stačí totiž připomenout, že v bodě 73 tohoto rozsudku Soudní dvůr uvedl, že otázka kvalifikace skutečností pro účely práva mimosmluvní odpovědnosti nespadá pod směrnicí 93/13, ale do působnosti vnitrostátního práva. V projednávané věci přitom z předkládacího rozhodnutí nevyplývá, že spor v původním řízení spadá do oblasti mimosmluvní odpovědnosti, jelikož předkládající soud si přeje zjistit, zda ochrana zaručená touto směrnicí zůstává použitelná ve fázi účinků prohlášení neplatnosti smlouvy obsahující zneužívající ujednání.
- 33 S ohledem na výše uvedené okolnosti musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že v případě prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu zneužívající povahy některého z jejích ujednání přísluší členským státům, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva upravily účinky tohoto prohlášení neplatnosti s ohledem na ochranu přiznanou touto směrnicí spotřebiteli, zejména zajištěním nastolení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno.

K druhé otázce

- 34 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátní soud může bez návrhu zkoumat majetkovou situaci spotřebitele, který se domáhal prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené s prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu existence zneužívajícího ujednání, bez kterého smlouva nemůže nadále právně existovat, a nevyhovět návrhu tohoto spotřebitele, pokud jej prohlášení neplatnosti této smlouvy může vystavit zvláště nepříznivým důsledkům.

- 35 Zprv Soudní dvůr v podstatě rozhodl, že jak znění čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, tak požadavky týkající se právní jistoty hospodářských činností hovoří ve prospěch objektivního přístupu při výkladu tohoto ustanovení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 56).
- 36 Na základě čl. 7 odst. 1 této směrnice členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.
- 37 Zadrhé je třeba připomenout, že systém ochrany spotřebitele zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli jak z hlediska vyjednávací síly, tak úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistupuje na podmínky předem vyhotovené prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah (rozsudek ze dne 7. prosince 2017, Banco Santander, C-598/15, EU:C:2017:945, bod 36 a citovaná judikatura).
- 38 Tento systém ochrany se však neuplatní, pokud s tím spotřebitel nesouhlasí. Posledně uvedený může poté, co byl vnitrostátním soudem upozorněn, neuplatnit zneužívající a nezávaznou povahu ujednání, čímž s tímto ujednáním vyslovuje svobodný a vědomý souhlas a zamezí tím prohlášení neplatnosti smlouvy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 95).
- 39 Aby spotřebitel mohl v tomto ohledu udělit svůj svobodný a vědomý souhlas, přísluší vnitrostátnímu soudu, aby účastníkům řízení v rámci vnitrostátních procesních pravidel a s ohledem na zásadu ekvity v občanskoprávních řízeních objektivním a vyčerpávajícím způsobem sdělil, jaké právní důsledky může vyvolat odstranění zneužívajícího ujednání, a to nezávisle na tom, zda jsou zastoupeni profesionálním zástupcem, či nikoli (rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 97).
- 40 Taková informace je zvláště důležitá, pokud neuplatnění zneužívajícího ujednání může vést k prohlášení neplatnosti celé smlouvy, která případně vystavuje spotřebitele žádostem o vrácení plnění (rozsudek ze dne 29. dubna 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, bod 98).
- 41 Nic to však nemění na tom, že Soudní dvůr rozhodl, že pro posouzení důsledků pro postavení spotřebitele způsobených prohlášením neplatnosti celé smlouvy je určující vůle, kterou spotřebitel v tomto ohledu projevil (rozsudek ze dne 3. října 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, bod 56).
- 42 V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že žalobci v původním řízení požadovali prohlášení neplatnosti úvěrové smlouvy uzavřené mezi nimi a společností X.
- 43 Pokud tedy předkládající soud spotřebitele objektivně a vyčerpávajícím způsobem informoval o právních důsledcích, jakož i o zvláště nepříznivých hospodářských důsledcích, které pro ně může mít prohlášení neplatnosti smlouvy, nemůže tento soud poté, co vzal na vědomí jejich vůli, aby smlouva byla prohlášena za neplatnou, bránit tomu, aby se vzdali ochrany, kterou jim poskytuje tato směrnice.
- 44 Kromě toho s ohledem na judikaturu připomenutou v bodech 38 až 41 tohoto rozsudku nemůže cíl ochrany spotřebitele sledovaný směrnicí 93/13 umožnit vnitrostátnímu soudu, zcela mimo pravomoci, které mu v tomto ohledu přiznává vnitrostátní právo, aby bez návrhu zkoumal

majetkovou situaci spotřebitele, který se domáhal prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené s prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu existence zneužívajícího ujednání, za účelem určení, zda jej takové prohlášení neplatnosti může vystavit zvláště nepříznivým důsledkům.

- 45 S ohledem na výše uvedené úvahy musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud bez návrhu zkoumal majetkovou situaci spotřebitele, který se domáhal prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené s prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu existence zneužívajícího ujednání, bez kterého nemůže smlouva nadále právně existovat, i když toto prohlášení neplatnosti může spotřebitele vystavit zvláště nepříznivým důsledkům, a dále aby odmítl konstatovat uvedené prohlášení neplatnosti, když o něj spotřebitele výslovně žádá poté, co byl objektivně a vyčerpávajícím způsobem informován o právních důsledcích, jakož i o zvláště škodlivých hospodářských důsledcích, které pro něj může mít.

K třetí otázce

K přípustnosti

- 46 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud poté, co konstatoval zneužívající povahu ujednání smlouvy uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, mohl překlenout mezery vyplývající ze zrušení zneužívajícího ujednání obsaženého v této smlouvě na základě použití ustanovení vnitrostátního práva, které nemá povahu dispozitivního ustanovení.
- 47 Evropská komise vyjadřuje pochybnosti ohledně přípustnosti této otázky, která podle ní má hypotetickou povahu. Tvrdí totiž, že pokud by Soudní dvůr rozhodl, že povede-li zrušení zneužívajícího ujednání k prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, je vnitrostátní soud povinen informovat tohoto spotřebitele objektivně a vyčerpávajícím způsobem o právních a faktických důsledcích vyplývajících z tohoto prohlášení neplatnosti, aniž může bez návrhu zkoumat majetkovou situaci spotřebitele, který o něj požádal, a bránit jeho vůli na prohlášení neplatnosti smlouvy, není třeba na třetí otázku odpovídat. Kromě toho z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že spotřebitel dal svůj souhlas k tomu, aby byla smlouva v plném rozsahu případně prohlášena za neplatnou.
- 48 Z judikatury Soudního dvora v tomto ohledu vyplývá, že cílem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce není dosáhnout vydání poradního stanoviska k obecným nebo hypotetickým otázkám, nýbrž je vedena skutečnou potřebou účinně vyřešit spor týkající se unijního práva (rozsudek ze dne 31. května 2018, Confetra a další, C-259/16 a C-260/16, EU:C:2018:370, bod 63 a citovaná judikatura).
- 49 Je třeba konstatovat, že i když z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že ve sporu v původním řízení spotřebitelé souhlasili s prohlášením smlouvy za neplatnou, toto rozhodnutí neuvádí, zda byl tento souhlas udělen poté, co byli dotčení spotřebitelé objektivně a vyčerpávajícím způsobem informováni o právních důsledcích, jakož i o zvláště nepříznivých hospodářských důsledcích, které pro ně může mít toto prohlášení neplatnosti.
- 50 V tomto ohledu vzhledem k tomu, že předkládající soud dosud nerozhodl o návrhu na prohlášení neplatnosti smlouvy, zejména z důvodu otázek týkajících se rozsahu informací, které musí poskytnout spotřebitelům, nelze otázku, zda v případě, že by o tomto prohlášení neplatnosti

nebylo rozhodnuto, může překlenout mezery vyplývající ze zrušení zneužívajícího ujednání použitím ustanovení vnitrostátního práva, které nemá povahu dispozitivního ustanovení, považovat za hypotetickou.

- 51 Třetí otázka je tedy přípustná.

K věci samé

- 52 Na základě čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 má vnitrostátní soud povinnost nepoužít zneužívající ujednání, aby nevyvolávala vůči spotřebiteli závazné účinky, vyjma případu, kdy s tím spotřebitel nesouhlasí. Kromě změny vyplývající ze zrušení zneužívajících ujednání musí však tato smlouva v zásadě nadále existovat bez jakékoli jiné změny, je-li v souladu s vnitrostátním právem taková další existence smlouvy právně možná (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 29 a citovaná judikatura).
- 53 Konstatuje-li proto vnitrostátní soud neplatnost zneužívajícího ujednání ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, daný soud nemůže doplnit smlouvu tak, že změni obsah tohoto ujednání (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne středa 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 30 a citovaná judikatura).
- 54 Soudní dvůr měl totiž za to, že pokud by vnitrostátní soud mohl změnit obsah zneužívajících ujednání v takové smlouvě, mohlo by být ohroženo splnění dlouhodobého cíle stanoveného v článku 7 směrnice 93/13. Tato možnost by mohla přispět k odstranění odrazujícího účinku pro prodávající a poskytovatele vyvolávaného tím, že se taková zneužívající ujednání vůči spotřebiteli prostě a jednoduše neuplatní, a to v tom smyslu, že prodávající a poskytovatelé by byli i nadále sváděni k používání uvedených ujednání, jelikož by věděli, že i kdyby mělo být rozhodnuto o jejich neplatnosti, vnitrostátní soud bude moci smlouvu v nezbytném rozsahu doplnit, takže jejich zájmy budou tímto způsobem přesto zajištěny (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 31 a citovaná judikatura).
- 55 Naproti tomu pokud smlouva uzavřená mezi prodávajícím či poskytovatelem a spotřebitelem nemůže po odstranění zneužívajícího ujednání nadále existovat, Soudní dvůr připustil, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 nebrání tomu, aby vnitrostátní soud s použitím zásad smluvního práva zrušil zneužívající ujednání a nahradil jej dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva v situacích, v nichž by byl soud na základě neplatnosti zneužívajícího ujednání nucen zrušit smlouvu v plném rozsahu, čímž by spotřebitele vystavil zvláště nepříznivým důsledkům, které by ho penalizovaly (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 32 a citovaná judikatura).
- 56 Soudní dvůr nicméně rovněž rozhodl, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 brání tomu, aby byly mezery ve smlouvě, jež vznikly odstraněním jejích zneužívajících ujednání, překonány pouze na základě vnitrostátních ustanovení obecné povahy, která nebyla předmětem zvláštní analýzy zákonodárce pro účely nastolení rovnováhy mezi veškerými právy a povinnostmi smluvních partnerů, a na která se proto nevztahuje domněnka neexistence zneužívající povahy a která stanoví, že právní akt má kromě účinků, jež jsou v něm vyjádřeny, rovněž účinky, které mimo jiné vyplývají ze zásady spravedlnosti nebo ze zvyklostí, a která nejsou ustanoveními dispozitivními ani ustanoveními použitelnými v případě dohody smluvních stran (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 35 a citovaná judikatura).

- 57 V projednávané věci předkládající soud uvádí, že ustanovení vnitrostátního práva, která zamýšlí použít, nejsou dispozitivními ustanoveními ve smyslu výše uvedené judikatury Soudního dvora. S ohledem na okolnost, že ve sporu v původním řízení dotčená smlouva o úvěru nemůže bez zrušených ujednání nadále existovat, že neexistují dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva a že by neplatnost smlouvy byla zvláště na újmu spotřebitelům, se tento soud táže, který z cílů směrnice 93/13 musí upřednostnit, cíl spočívající v ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky neplatnosti smlouvy na straně jedné, nebo cíl odradit prodávající či poskytovatele od používání zneužívajících ujednání na straně druhé.
- 58 V tomto ohledu Soudní dvůr, který se zabýval toutéž otázkou, již rozhodl, že cílem směrnice 93/13 není doporučovat jednotná řešení, pokud jde o důsledky, které je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání. Vzhledem k tomu, že zneužívající ujednání nemohou být podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 pro spotřebitele závazná, mohlo být těchto cílů v závislosti na konkrétním případě a vnitrostátním právním rámci dosaženo pouhým neuplatněním dotyčného zneužívajícího ujednání ve vztahu ke spotřebiteli nebo – kdyby smlouva nemohla bez tohoto ujednání nadále existovat – nahrazením tohoto ujednání dispozitivními ustanoveními vnitrostátního práva (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 39).
- 59 V bodě 40 téhož rozsudku však připomněl, že důsledky konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání nejsou taxativní.
- 60 Pokud tak má vnitrostátní soud za to, že dotčená smlouva o úvěru nemůže v souladu se smluvním právem po odstranění inkriminovaných smluvních ujednání právně nadále existovat, a pokud neexistuje žádné dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva nebo ustanovení použitelné v případě dohody smluvních stran, které může nahradit uvedená ujednání, je třeba mít za to, že pokud spotřebitel nevyjádřil přání ponechat v platnosti zneužívající ujednání a zrušení smlouvy by vystavilo tohoto spotřebitele zvláště nepříznivým důsledkům, vysoká úroveň ochrany spotřebitele, která musí být zajištěna podle směrnice 93/13, vyžaduje, aby za účelem obnovení skutečné rovnováhy mezi vzájemnými právy a povinnostmi smluvních partnerů vnitrostátní soud při zohlednění vnitrostátního práva jako celku přijal veškerá opatření nezbytná k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by zrušení dotčené smlouvy o úvěru mohlo způsobit, zejména z důvodu okamžité splatnosti pohledávky prodávajícího nebo poskytovatele vůči tomuto spotřebiteli (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 41).
- 61 Za těchto podmínek nic nebrání zejména tomu, aby vnitrostátní soud vyzval účastníky řízení k vyjednávání za účelem stanovení způsobů stanovení úrokové sazby, pokud stanoví rámec těchto vyjednávání a cílem těchto vyjednávání je nastolit mezi právy a povinnostmi smluvních partnerů skutečnou rovnováhu zohledňující zejména cíl směrnice 93/13, který spočívá v ochraně spotřebitele (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 42).
- 62 Jak již totiž Soudní dvůr připomněl, tento soud je povinen v co největší možné míře uplatňovat své vnitrostátní právo tak, aby byly vyvozeny veškeré důsledky, které podle vnitrostátního práva plynou z konstatování zneužívající povahy dotčeného ujednání, za účelem dosažení výsledku stanoveného v čl. 6 odst. 1 této směrnice, a sice aby spotřebitel nebyl vázán zneužívajícím ujednáním. Totéž platí v případě, kdy mají být po konstatování zneužívající povahy ujednání určeny důsledky, které je třeba dovodit z tohoto konstatování, aby byla v souladu s účelem této směrnice zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 43).

- 63 Právomoci soudu však nemohou jít nad rámec toho, co je nezbytně nutné k obnovení smluvní rovnováhy mezi smluvními stranami, a tedy k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by zrušení dotčené smlouvy o úvěru mohlo způsobit. Kdyby totiž soud mohl svobodně měnit nebo upravovat obsah zneužívajících ujednání, mohla by taková pravomoc ohrozit dosažení všech cílů uvedených v bodech 24 až 26 tohoto rozsudku (rozsudek ze dne 25. listopadu 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, bod 44).
- 64 S ohledem na výše uvedené úvahy musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud poté, co konstatoval zneužívající povahu ujednání smlouvy uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, mohl překlenout mezery vyplývající ze zrušení zneužívajícího ujednání obsaženého v této smlouvě na základě použití normy vnitrostátního práva, která nemá povahu dispozitivního ustanovení. Nicméně mu přísluší, aby s přihlédnutím k celému vnitrostátnímu právu přijal veškerá opatření nezbytná k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by mu zrušení smlouvy mohlo způsobit.

K nákladům řízení

- 65 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (šestý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách**

musí být vykládán v tomto smyslu, že

v případě prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu zneužívající povahy některého z jejích ujednání přísluší členským státům, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva upravily účinky tohoto prohlášení neplatnosti s ohledem na ochranu priznanou touto směrnicí spotřebiteli, zejména zajištěním nastolení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno.

- 2) Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tomto smyslu, že**

brání tomu, aby vnitrostátní soud bez návrhu zkoumal majetkovou situaci spotřebitele, který se domáhal prohlášení neplatnosti smlouvy uzavřené s prodávajícím nebo poskytovatelem z důvodu existence zneužívajícího ujednání, bez kterého nemůže smlouva nadále právně existovat, i když toto prohlášení neplatnosti může spotřebitele vystavit zvláště nepříznivým důsledkům, a dále aby odmítl konstatovat uvedené prohlášení neplatnosti, když o něj spotřebitele výslovně žádá poté, co byl objektivně a vyčerpávajícím způsobem informován o právních důsledcích, jakož i o zvláště škodlivých hospodářských důsledcích, které pro něj může mít.

- 3) Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tomto smyslu, že**

brání tomu, aby vnitrostátní soud poté, co konstatoval zneužívající povahu ujednání smlouvy uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, mohl překlenout mezery vyplývající ze zrušení zneužívajícího ujednání obsaženého v této smlouvě na základě použití normy vnitrostátního práva, která nemá povahu dispozitivního ustanovení. Nicméně mu přísluší, aby s přihlédnutím k celému vnitrostátnímu právu přijal veškerá opatření nezbytná k ochraně spotřebitele před zvláště nepříznivými důsledky, které by mu zrušení smlouvy mohlo způsobit.

Podpisy